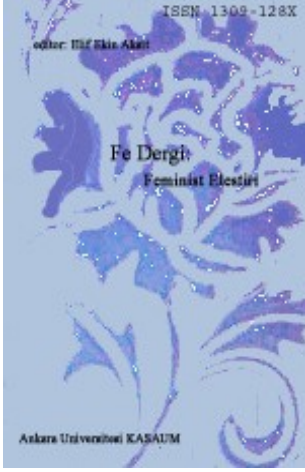

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 13, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Feminist Mücadelenin Üniversitedeki Ayağı: CTS Birimleri

Seda Kalem

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 10 Haziran 2021

Yazı Gönderim Tarihi:05.04.2021

Yazı Kabul Tarihi: 06.05.2021

Bu makaleyi alıntılar için: Seda Kalem, “**Feminist Mücadelenin Üniversitedeki Ayağı: CTS Birimleri**”
Fe Dergi 13, no. 1 (2021), 42-56.
URL: http://cins.ankara.edu.tr/25_4.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Feminist Mücadelenin Üniversitedeki Ayağı: CTS* Birimleri
Seda Kalem**

Kadına yönelik şiddetin en ağır biçimlerinden birisi olan cinsel şiddet aynı zamanda ortaya çıkarılması en zor şiddet türüdür. Üniversiteler hem hiyerarşik yapıları nedeniyle hem öğrencilerin ve çalışanların bir arada uzun süreler ve kalabalık şekilde çalıştıkları ortamlar olmaları nedeniyle cinsel şiddetin yaşanma olasılığının oldukça yüksek olduğu kurumlardır. Türkiye üniversitelerinde son on yılda cinsel şiddetle mücadele için kurulan birimler (CTS birimleri) gerek amaçları bakımından gerekse yaptıkları işin niteliği ve yöntemi itibarıyla Türkiye'deki feminist hareketin önemli bir bileşenidir. Hal böyleyken bu birimlerin feminist incelemenin -akademi içinden veya dışından- konusu olduğu çalışmalar son derece sınırlıdır. Bu eksiklikten yola çıkarak Türkiye üniversitelerindeki CTS birimlerinin feminist mücadeleyle nasıl ilişkilendiklerini, üniversite içindeki ve dışındaki kadın örgütlenmeleriyle CTS'ler arasındaki dayanışma ağlarının nasıl kurulduğunu sekiz farklı üniversiteden temsilcilerle yaptığım görüşmeler üzerinden anlamaya çalışacağım.

Anahtar Kelimeler: CTS, cinsel taciz, cinsel saldırı, üniversitelerde cinsel şiddet, üniversitelerde toplumsal cinsiyet temelli şiddet

Feminist Work at Universities: CTS*** Units

Sexual violence is one of the most serious forms of violence against women and as such it is also the type that is hardest to unravel. Universities, being settings where large number of people work together for long periods of time, are also hierarchical institutions with a high probability of sexual violence. In Turkey special units for the prevention of sexual violence (CTS units) have been established at universities in the last decade. With regards to their founding objectives and goals as well as the essence and the methods of their work, these units can be seen as significant components of feminist movement in Turkey. Nonetheless, they have rarely been the subject of a feminist inquiry, academic or not. In this study, based on interviews with eight representatives from different universities, I try to explore how CTS units relate to the feminist movement in Turkey and how the networks of support and solidarity are established between these units and other women's groups within and outside the universities.

Keywords: CTS, sexual harassment, sexual assault, sexual violence at universities, gender based violence at universities

*Üniversitelerde cinsel taciz ve saldırıyla mücadele eden birimler için kullanılan kısaltma. Bu birimlerin adı değişmekle birlikte, birimlerin oluşturduğu ağın ismi CTS ağıdır. <https://ctsuni.wordpress.com/>.

**Doç. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı, ORCID: [0000-0002-2404-9429](https://orcid.org/0000-0002-2404-9429), seda.kalem@bilgi.edu.tr. Yazı Gönderim Tarihi: 05.04.2021, Yazı Kabul Tarihi: 06.05.2021.

***Turkish acronym for Units for Prevention of Sexual Harassment and Assault.

Feminist teoriyi eve taşımak, feminizmin yaşadığımız yerlerde, çalıştığımız yerlerde işlemesini sağlamaktır. Feminist teoriyi ev ödevi olarak düşündüğümüzde, üniversite de orada çalışmamızın yanı sıra üzerinde çalıştığımız bir yer olur. Tikelliklerimizi genele meydan okumak için kullanırız.

Sara Ahmed (2017, 23)

Giriş

Türkiye üniversitelerinde özellikle son on yılda artan bir şekilde cinsel şiddetle mücadele birimleri (CTS) kurulmaktadır. Üniversitelerde yaşanan cinsel şiddeti görünür kılmaya ve bu şiddeti önlemeye yönelik olarak gerçekleşen ilk girişim, 2007 yılında Sabancı Üniversitesinde “Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi”nin yayımlanması ve bu alanda çalışmak üzere Cinsel Tacize Karşı Komitenin kurulmasıdır. 2011 yılında Ankara Üniversitesinde ve 2012 yılında Boğaziçi Üniversitesinde kurulan birimler ise devlet üniversitelerindeki ilk girişimlerdir. 2021 yılı itibarıyla ise sayıları yirmiyi aşan bu birimlerin oluşturduğu bir de Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Üniversitelerarası İletişim Ağı (CTS Ağı) bulunmaktadır. Bu ağa üye olan birimlerin temsilcileri yılda iki kere bir araya geldikleri çalıştaylarda gerek deneyim paylaşımı yapmakta gerekse alana dair sıkıntıları, karşılaşılan engelleri paylaşıp, ortak çözüm önerileri geliştirmektedirler (Uygur ve Şimge 2018a).

Bu birimler -hepsi eşit derecede aktif olmamakla birlikte- parçası oldukları kurumlarda cinsel şiddeti önlemek ve ortaya çıktığı durumlarda etkili bir destek hizmeti sunabilmek için ağırlıklı olarak gönüllü çalışmalar yürütmektedirler. Yaptıkları çalışmaların ve sundukları hizmetin niteliği ve amaçları itibarıyla, bu birimlerin genel olarak toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelede önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikli amaçları üniversitelerdeki cinsel taciz ve saldırı durumlarına müdahale etmek olan bu birimlerin uzun vadede ise hem akademik ortamdaki cinsiyetçi kültürün ortadan kalkmasını sağlamayı hem de esasen toplumsal bir değişimin de tetikleyicisi olmayı hedefledikleri söylenebilir. Bu bağlamda, CTS’ler akademi içindeki toplumsal cinsiyet odaklı şiddetle ve özellikle de cinsel taciz ve saldırıyla mücadele eden mekanizmalar olarak kadın hareketinin yeni kurumsallaşma biçimlerindedir ve tam da bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve buna dayanan şiddet biçimleriyle mücadele etme geleneği ve pratikleri içindeki yerleri akademik bir incelemeyi gerektirir.

Türkiye’de feminist hareketin örgütlü tarihi üzerine yapılan çalışmalar, 1980’lerdeki ilk sokak hareketlerini takiben, giderek artan bir hızda kadın hareketinde bir kurumsallaşmaya gidildiğini ortaya koymaktadır. 1990’lı yıllarda Kadın Dayanışma Derneği (1989), Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (1990), Kadın Eserleri Kütüphanesi (1991), Ka-Der (1997) gibi sivil toplumdaki kurumsallaşma örneklerinin yanı sıra akademi de kadın çalışmaları programlarının açılması ve kadın araştırma merkezlerinin kurulması bu alandaki önemli gelişmelerdir (Birkalan-Gedik 2005). Kimlik siyasetinin öne çıktığı 2000’lerde giderek çeşitlenen bu feminist örgütlenme pratikleri zaman içerisinde çok sayıda akademik çalışmanın da konusu olmuştur (Alptekin 2011; Birkalan-Gedik 2009; Bora ve Günel 2002; Çaha 1996; Dayan 2019; Ecevit 1996, 2010; Kökalan 2002; Özman ve Özkan-Kerestecioğlu 2017; Sancar 2003; Savaş, Ertan ve Yol 2018).¹

CTS’ler ise bu kurumsallaşma tarihi içerisinde henüz yeterince incelenmemiştir. Birimler üzerine var olan sınırlı sayıdaki çalışma ağırlıklı olarak birimlerin kuruluş hikayelerine ve ortak deneyimlerine veya üniversitelerdeki cinsel taciz ve saldırı politikalarına veya deneyimlerine odaklanmaktadır (Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi 2017; Uygur ve Şimge 2018b). Bu çalışmalar durum tespiti yaparak, görece yeni kurulan bir alanın bileşenlerini ve ihtiyaçlarını ortaya koymaları bakımından son derece önemlidir. Üstelik bu çalışmalar sayesinde var olan birimlerin deneyimlerinin, izledikleri yöntemlerin, karşılaştıkları zorlukların ve birbirleriyle olan ilişkilerinin görünür kınması da hem kurulacak yeni birimlere ilham vermiş hem de siyasi ortamın nereden geleceği belli olmayan yıkıcı etkilerine karşı ortak bir kurumsal hafızanın oluşmasına katkı sağlamıştır (Özkazanç 2009). Bu anlamda üniversitelerde CTS birimlerinin kurulma süreçlerine ve işleyişlerine dair bu tanıklıklar, esasen Türkiye’de feminist mücadelenin de tutanaklarıdır.

Bu çalışmada ise CTS’lerin feminist hareketin kurumsallaşma tarihi açısından da önemli olduğuna inanarak, bu birimlerin feminist mücadeleyle ilişkilerini anlamaya çalışmaktayım. Bu bağlamda, hem birimlerin işleyişlerine, amaçlarına ve faaliyetlerine yakından bakabilmek hem de birimlerin Türkiye’de cinsel şiddetle mücadeleye ve daha da genel olarak feminist harekete katkılarını birinci elden dinleyebilmek adına bazı

CTS'lerin temsilcileriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdim. Aralık 2020'de başladığım ve pandemi nedeniyle çevrimiçi olarak gerçekleştirdiğim görüşmeleri Mart 2021'de tamamladım. Görüştüğüm kadınların en önemli ortak özellikleri gerek kendi birimlerindeki faaliyetleri gerekse CTS'lerin tarihçesinde ve ağ çalışmaları içinde yer alma biçimleri itibarıyla 'aktif' olarak nitelendirdiğim kişiler olmalarıdır. Öte yandan, bazı birimler ilk kurulan birimlerden iken bazılarının yeni olması, bazılarının güçlü bir kadın araştırma merkezi geleneğinin devamı olması, devlet ve vakıf üniversitesi farkları da çalışmaya dahil edilen birimler arasında çeşitliliği sağlamaya yönelik seçimlerdir. Bu çerçevede, toplamda sekiz kadın temsilciyle ortalama yetmiş dakika süren görüşmeler gerçekleştirdim. Kendim de altı senedir bir CTS'de aktif olarak yer aldığım, görüşme yaptığım kadınların da hepsi bu alanda birlikte çalıştığım kadınlar olduğu için, kendimi de akademide cinsel şiddetle mücadele alanının yerlisi kabul ediyorum. Feminist bir metodolojiyle yürüttüğüm bu görüşmeler bu nedenle benim için de yaptığımız işi birlikte ve yeniden düşünebilme fırsatları olarak çok kıymetliydi.

Son olarak yazı boyunca kadın hareketi ve feminist hareket tanımlamalarını birbirlerinin yerine kullanıyorum ve bu kullanımları da genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele ekseninde tanımlıyorum.² Bu mücadelenin farklı kavramsallaştırmalarını ve kadın hareketinin barındırdığı farklılıkları da anlatılarda görünür kılındığı kadarıyla aktarıyorum.³ Bu seçim epistemolojik olduğu kadar politik de zira kadın hareketinin çeşitlenen aktivizm biçimlerinden biri olarak gördüğüm CTS'ler ile hareketin diğer bileşenleriyle arasındaki kopukluğun görünür kılınarak giderilmesi gerektiğine inanıyorum. Bu nedenle de kadın hareketini çok boyutlu ve katmanlı ama tek bir hareket olarak ele almanın, çeşitlenen bileşenlerini hala aynı bütünün parçaları olarak görmemize imkân tanıyacağını umuyorum.

Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadeleye Dair Anlatılanlar

Yazının bu kısmında görüşülenlerin gözünden CTS'ler ile feminist hareket arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışacağım. İlk bölümde *feminist mücadeleler* başlığı altında görüştüğüm kadınların CTS bünyesinde yaptıkları işi kendilerinin nasıl anlattıklarını ve tanımladıklarını paylaşacağım. İkinci bölümde ise *feminist mesafeler* başlığı altında birimlerin ve yaptıkları işlerin örgütlü feminist hareketle olan ilişkisini inceleyeceğim.

Feminist Mücadeleler

Görüştüğüm kadınlar CTS tecrübelerini paylaşırken genelde yaşadıkları mücadeleyi iki ana eksen üzerinden aktarmışlardır. Bunların ilki birimlerin *kuruluşunda ve daha sonraki işleyişinde* tecrübe edilenlere ve bunlarla nasıl baş edildiğine ilişkin paylaşımlardır. İkinci olarak ise kadınlar feminist mücadelelerini birimlerin gerçekleştirdikleri *faaliyetler ve bunların amaçları* üzerinden görünür kılarlar.

i. Kuruluş ve işleyiş

Birimlerin nasıl kurulduğuna dair anlatılar farklı yöntemlere ve tecrübelerle değinmekle birlikte ortak olarak daima bir *gönüllülük* unsuruna işaret etmektedirler. Birimler bazen aktif çalışan veya kurulmuş olmakla birlikte faal olmayan kadın araştırmaları/çalışmaları merkezlerinin, kulüplerinin bünyesinde veya bunların devamı olarak kurulmakta iken bazen ise toplumsal cinsiyet konularında çalışan öğretim üyelerinin üniversite içindeki taciz şikayetlerinden veya toplumda infial yaratan bazı kadına yönelik şiddet vakalarından dolayı inisiyatif olarak kurdukları yapılar olarak faaliyete geçmektedirler. Her şekilde, cinsel taciz ve saldırıyla mücadele etmeye yönelik politikaların ve faaliyetlerin hayata geçirilmesi süreçleri, üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliği alanında çalışan hocalar tarafından gönüllü olarak yürütülmüştür.⁴ Bir diğer deyişle bu birimlerin kuruluşlarında yer alan görüşülenler -bu süreci kendileri de başlatmış olsa üniversite yönetimi tarafından da başlatılmış olsa- her şekilde bu görevi üstlenmek isteyen kişiler olmuştur. Öte yandan, CTS birimlerinin çoğunun kuruluş hikayesi bu tür bir gönüllülük unsurunu taşısa da⁵, bu durumun birimlerin tümü için geçerli olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Özellikle son yıllarda üniversitelere yönelik siyasi müdahaleler bağlamında CTS'lerin bazılarında da idari atamalar gerçekleştirilmiş, bu atamalarla birimlere veya parçası oldukları merkezlere gönüllü olmayan ve hatta toplumsal cinsiyet alanında dahi çalışmayan kişiler getirilerek bu yapıların bazılarının içi boşaltılmıştır.

Kuruluş hikayelerindeki gönüllülük unsuru *sahiplenme* anlatılarıyla iç içe geçmiştir. Bu sahiplenme birimlerin faaliyete geçmesi için gönüllü öğretim üyelerinin ortaya koydukları gayretin yanı sıra üniversitenin genelinde oluşan ve hatta daha da kritik olarak yönetim tarafından ortaya konulan destek bağlamında da anlatılır. Birimlerin kuruluşu genelde kolektif çalışmaların sonucu olarak aktarılmakta ve bu kolektiflik de genelde üniversitenin farklı bileşenlerinin görüşlerini ve desteğini almayı içeren katılımcı süreçleri içermektedir. Bu

durum zaman zaman öğrencilerin ve üniversitenin farklı birimlerinin desteğini alan tabandan bir örgütlenme anlamını taşımakla birlikte esasen sahiplenmenin en can alıcı unsurunu yönetimlerin yaklaşımları oluşturmaktadır. Neredeyse tüm anlatılarda yönetim kademelerinin hatta birebir rektörlerin birimlerin kurulmasına verdikleri desteğin bu yapıların sahiplenilmesi bakımından taşıdığı öneme işaret edilmiştir. Bu sahiplenme, bazen rektörlerin ilgili hocaları böyle bir yapının kurulması konusunda teşvik etmeleri şeklinde ortaya çıkarken, bazen kurulma sürecinde yapılan önemli bir toplantıya katılım veya birime dair bir destek mesajının üniversiteyle paylaşılması olarak kendini belli eder. Her şekilde, gördüğüm kadınlar farklı konulardaki yöneticilerin kişisel yaklaşımlarının birimlerin kurulması ve devam etmesindeki önemini altını çizerekler.

Bazı dekanlar o ne demek falan demişler, bize Senatóda sunum yapın dedi Rektör. Çok demokratik bir Rektördü...Burada da tavrını ortaya koydu, istediğini belirtti. Biz bir saatlik sunum yaptık Senatóya! Senato seksen kişi, yüz kişi neredeyse, o kadar kişinin önünde bu vakti Rektör bize verdi. Bu çok güven verici bir şey. Hem de bir kadın olarak, o Senato tabii erkek bir salon. Oraya iki kadın gidiyorsunuz, bir saat konuşuyorsunuz. Hepimiz kadın olarak böyle bir erkek kitlesi karşısında konuşmanın hiç de kolay olmadığını çok iyi biliyoruz. (G4)

Taciz olayı oluyor okulda...Bunun üstüne Rektör ne yapmak istediğimizi sormuştu, biz de birim istediğimizi, politika belgesi istediğimizi belirtmiştik. Ve ardından Rektörün olumlu tavrıyla Birim kuruldu, politika belgesi de hemen aynı tarihte çıktı ve çalışmaya başladık. (G2)

Gönüllülük ve sahiplenme her daim *mücadele* anlatıları ile iç içedir. Üstelik gönüllülük ve sahiplenme hem kuruluş aşamalarında hem birimlerin işleyişleri sırasında oldukça önemlidir ve birimleri ayakta tutabilmek için verilen daimî mücadelenin de kurucu unsurları yine bu ilişkilene biçimleridir. Nitekim bazı anlatılarda kuruluş aşamalarında ortaya çıkabilen direnişe veya engelleyici yaklaşımlara karşı verilen mücadelenin aktarımında, bu sahiplenme oldukça görünürdür: “Çünkü bir iş yapmaya çalışıyorsunuz, üstüne titreyerek, o iş baltalanmaya çalışılırsa herkes gibi panterleşebilirsiniz! Bir rüzgâr esin istemiyorum, hiçbir gölge düşün istemiyorum üstüne!” (G4). Öte yandan, bu engelleyici tavırlar sadece birimlerin kuruluş süreçlerinde değil birimler faaliyete geçtikten sonra da devam ettikleri için mücadeleyi de sürekli canlı tutarlar. Bu bağlamda görüşülenler, karşılaştıkları bürokratik, idari veya ideolojik engelleri, mevzuata dayandırılan sınırlamaları ve hatta kaba erkeklik performanslarını da mücadele etmek zorunda oldukları “duvarlar” (Ahmed 2017) olarak aktarmışlardır.

Ama ilgili birim bunu soruştururken, bizim koyduğumuz ismi sorguluyor: Israrlı takip de neymiş diyor mesela! Bunu hiç içselleştirmemiş olabilir, hiçbir fikri olmayabilir. Ne var ya söyleseydi kız rahatsız oluyorum çekil artık, beni takip etme dese ydi adam da etmezdi diyebiliyor. Ve hiç soruşturma açmayabiliyor. (G5)

Rektörlük çok destekliyordu... Fakat Senatóda sunulurken kanıt topluyor gibi algıladıkları için yapıyı, haksız bir şey olursa mahkeme tarzında soruşturma mı yapacaksınız gibi... Konuşanların büyük kısmı da erkekti ve çoğunluğu cinsel saldırıya veya tacize uğrayanla empati kurmadılar. (G8)

Mesela bizi görünce bir ortamda işte siz de sorunlu kadınları mı araştırıyorsunuz falan gibi merkezin adı üzerinden dalga geçmek olsun veya işte onlar da feminist bir şeyler yapıyorlar falan gibi. Ve bunlar erkek hocalar...Uygulamada karşımıza idari engel çıkarma olmadı ama sözlü olarak, tepkisel bazı söylemlerle karşılaştık. (G3)

Bu bağlamda birimlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri esasen bir ayakta kalma mücadelesi olarak görülür ve bu mücadele de değişen siyasi koşullara, o koşullarla birlikte dönüşen kurumsal kültüre, o kültürle yerleşen zihniyete bağlı olarak yürütülmektedir. Bu şekilde pratikte neyin yapılabilir neyin yapılamaz olduğu da belirlenmektedir zira siyasi ortam işleri hızlandırabildiği gibi bir anda kurulan yapıları işlevsizleştirebilmektedir de. Nitekim gördüğüm kadınlardan biri, 2010'lardan itibaren birçok üniversitede böyle yerlerin olmasını

“feminist hareketin Türkiye’de bir noktaya gelmiş olmasına, kurumsallaştırmalardaki artışa, o sıradaki İstanbul Sözleşmesi, 6284, AB süreci gibi tartışmalara, kadın cinayetleri meselesine, *MeToo* gibi gelişmelere” bağlamaktadır (G1). Benzer bir şekilde bir başka temsilci de 2015-2016 yıllarında birimin kurulması ve belgelerin hazırlanması için çalışılırken, o dönemde YÖK’ün toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki olumlu tavrının önemine değinmiş ve hukuki çerçevenin nasıl ellerini kuvvetlendirdiğini aktarmıştır: “Tabii buradaki dayanaklarımız hep devletin, bakanlığın, YÖK’ün bu konudaki çalışmalarıydı. İstanbul Sözleşmesi ve 6284’ün çok güncel bir şekilde vurgulanmasıydı” (G4). Nitekim aynı dönemde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesinin de YÖK Genel Kurulunda “olduğu gibi” kabul edilmesi ve hemen üniversitelere gönderilmesi yine bugünden bakılınca şaşırtıcı bir gelişme olarak aktarılır (G8). Bir başkası da benzer şekilde birim kurulduktan hemen sonra gerçekleşen Rektör değişikliğine atıfla, zamanlamanın çok önemli olduğunu, eğer yönergeyi üç ay sonra geçirmeye kalkmış olsalardı, bugün bunları konuşmuyor olabileceğimizi söylemiştir (G5). Tam tersi bir yönde, bugüne atıfla konuşan bir başka temsilci ise, “ortam itibarıyla belki üç beş sene önce böyle şeyleri konuşmak, insanların neler yapabileceklerine bakmak daha şey olabilir ama şimdi herkes kendi küçük alanını korumaya çalıştığı için mümkün olmuyor” (G1) diyerek siyasi ortamın CTS’lerin işleyişini belirlemedeki gücünü ortaya koymuştur. Benzer şekilde bir diğer temsilci de açık açık “bulduğumuz dönemde de rahat değiliz, ne olacağımız belli değil. Sürekli kadın araştırma merkezlerinin yapıları değiştiriliyor, atananlar değiştiriliyor. Bizim için üniversitede tutunma mücadelesi yine sürecek gibi duruyor” (G2) ifadesiyle belirsizliğin etkilerini gözler önüne sermiştir.

Akademik saldırı altında olduğuna ve yaşadığı bu saldırılardan ötürü de kendi içine kapandığına, artık daha ziyade sahip olduklarını koruma refleksiyle hareket etmeye başladığına ilişkin gözlemler yine bu siyasi koşullara ve gelişmelere bağlı olma haliyle ilişkilidir (G5). Görüşmelerde sıklıkla, öncelikli amacın birimleri korumak olduğuna ve bu nedenle birimlerin idari yapılar olduklarını unutmadan hareket etmek gerektiğine ilişkin paylaşımlar yapılmıştır. Örneğin bir temsilci CTS ağının daha görünür olmamasını esasen stratejik bir tutum olarak değerlendirir: “Şimdi hayalet gibiyiz. O da işe yarıyor. Bir sözü söylüyoruz ama kim olduğumuz da tam belli değil ama kim olduğumuz da tahmin edilir aslında” (G7). Bu şekilde, fazla dikkat çekmeyerek, daha fazla hareket alanına sahip olmak mümkündür. Öte yandan, bu stratejik yaklaşımlar ileride görüleceği gibi CTS’lerin feminist hareket ile olan ilişkisini de belirleyebilir zira üniversitenin bir birimi olarak hareket etmek, aktivizm yapmamayı ve hatta görünür olarak feminist olmamayı dahi gerektirir.

...O kurumsal görünümü de hiç kaybetmedik. Üniversite içindeki aktivistler olarak değil, üniversitenin bir akademik birimi olarak çalışmaya özen gösterdik... Sosyal alandaki mücadelelerde daha radikal sloganlar atabilirsiniz ama üniversite içinde radikalizm işe yaramıyor. Attığımız bir adımı bir daha hiç atamayacak şekilde geri çekmeniz de söz konusu olabilir... (G4)

Ama herkesin kendi üniversitesinde verdiği bir mücadele var. Var oluş mücadelesi bu aslında. Öbür tarafta nasıl kadın cinayetleri bir var oluş mücadelesiyse bu ağdaki insanlar da buldukları yerde var olanın mücadelesini veriyorlar. Dolayısıyla onun ötesine geçip ben var oldum güçlüyüm şimdi bir de başkalarına destek olayım, onlara da bu tartışmayı açayım demesi zor. Ve üniversitede yapılan bir çalışmanın feminist hareketten beslenmesi kolay değil, üniversitede senin meşruiyetini artıracak bir şey değil bu! Tam tersine mesafeyi koruman lazım birtakım şeylere ikna edebilmek için...(G6)

Siyasi koşulların belirleyici gücü haliyle birimlerin geleceğine ilişkin endişeleri de beraberinde getirir. Ayakta kalma mücadelesi her an kapatılabilecek olmanın tehdidiyle de tetiklenir. Üstelik bu tehdit oldukça gerçekçidir. Nitekim bu çalışma tamamlandığı sırada aktif CTS birimlerinden birinin faaliyetleri askıya alınmış, bir başkasının da kurucu kadrosu tamamen değiştirilerek içi boşaltılmış ve birim etkisiz hale getirilmiştir. Bu durum kurumsal olarak sürdürülebilir bir yapı oluşturmayı, deneyim paylaşımı üzerinden ilerlemeyi de engeller ve gördüğüm kadınlar esasen sürdürülebilirliğin birçok bileşeni olduğunun da farkındadırlar. Nitekim üniversitelerde cinsel şiddetle mücadelenin uzun soluklu olması için sadece birimlerin kurulması yeterli görülmez, bu birimlere üniversitenin genelinde sahip çıkılması, birimlerde çalışacak kişilerin toplumsal cinsiyet eşitliği, feminist metodoloji, cinsel şiddet mağdurlarıyla iletişim gibi konularda donanımlı olmaları, birimlerin

görevlerinin ve yetkilerinin resmi olarak tanımlanması ve benimsenmesi, ayrıca disiplin mevzuatındaki boşlukların giderilmesi gibi destekler gerekmektedir.

... Sonuçta o politika belgeleri neydi? Bir taahhüt belgesi onlar. Üniversite bunu yapacak dediğin bir şey. O zaman onu yaptığını birimler dışında bir şeylerin göstermesi lazım. Mesela bir Dekanlık için de bu geçerli olabilir, ver afişini ben kapıma asacağım desin. Veya Rektörlük fakültelere yazı göndersin akademik kurullarınızda cinsel tacizi önleme biriminin sunumu zorunludur diye. Senin böyle tırnaklarınla kazıyarak vaktinden arttırdığın şekilde bir şey yapmaya çalıştığın şeyden başka bir şeyler de oluversin. (G1)

Mesela üç senedir yanımda olan bir arkadaş var, onun yanına birinci sınıftan birini aldık, o da onu yetiştirecek. Bunu öğrenciler düzeyinde sağlamaya başladık ama öğretim üyeleri düzeyinde yok. Gerçekten sahiplenmek gerek. Bu sizin işinizmiş gibi kabullenmeniz gerekiyor. Beni görevden alabilir her an üniversite, Rektör başkasını da atayabilir. O zaman işler biter. (G2)

YÖK Yönetmeliğinden kaynaklı olarak bypass etmeye çalışıyorlar. Yani dışarıdan böyle açılan küçük bir cepçik olduğumuz için biz, o yönetmeliğin içinde bizim yerimiz yok. Kendimizi konumlandırmaya çalıştığımız meşru bir pozisyonumuz olmadığı için söyledığımız sözün bir ağırlığı yok. Hiç olmamış gibi davranılabilir. (G5)

ii. Faaliyetler ve amaçlar

Kuruluşa ve işleyişe dair hikayelerle birlikte, paylaşılanların önemli bir kısmı da birimlerin yaptıkları faaliyetlere ve bu faaliyetlerin amaçlarına ilişkin anlatılardır. Bu anlatıların ortaklaştığı önemli bir nokta, CTS birimlerinin esas olarak *destek* birimleri olmalarıdır. Eğitim, tanıtım, farkındalık artırma gibi daha önleyici faaliyetler de yürütülmekle birlikte CTS'ler temelde destek birimleri olarak tanımlanmaktadır. Bir temsilci kendi üniversitesindeki cinsel tacizi önleme komitesinin bir "örgütlenme alanı" veya "insanların bir örgütmüş gibi ilişki kurdukları bir alan" olarak işlemediğini, daha ziyade gelen vakalarla ilgilenen ve böylece "üniversitede kurumsal dönüşümlerin veya bireysel dönüşümlerin yolunu açan bir destek birimi" (G6) olarak faaliyet gösterdiğini paylaşmıştır. Bu destekler de birimlerin kendi kaynaklarına bağlı olarak değişebilse de temelde hukuki, idari, psikolojik ve zaman zaman maddi destek olarak sunulmaktadır. Burada, idari destek dışındaki destek türlerinde, CTS'lerin bu hizmetlerin sağlayıcısı değil, başvuruyla hizmet sağlayıcılarını bir araya getiren, bir nevi "aracılık eden" (Şenol-Cantek 2018, 11) mekanizmalar olduklarını unutmamak gerekir. Birimler bünyelerinde hukukçu veya psikolojik danışman barındırsa dahi, temelde yapılan iş yönlendirilebilecek destek hizmetleri hakkında bilgi vermek ve bu hizmetlere erişimde destek olmaktır. İdari süreçlerdeyse birimler başvuruyla başlattıkları şikâyet ve disiplin süreçlerinin neredeyse bütün aşamalarında yanlarında olmaya çalışırlar. Bu destek, idari süreçlerin yazışmalarını yapmak ve takip etmek şeklinde resmi müdahaleleri içerdiği gibi birim temsilcilerinin üniversite yönetimiyle veya ilgili taraflarla yaptıkları -ve sıklıkla enformel olabilen- görüşmeler şeklinde de ortaya çıkabilir.

Tüm bunlar bağlamında, destek faaliyetleri esasen başvuruyla hakları hakkında bilgilendirme ve bu yoldan güçlendirme amacı etrafında şekillenmektedir.⁶ Nitekim görüştüğüm temsilciler de bu "hak temelli yaklaşıma" sıklıkla vurgu yapmışlardır. Bir temsilci, üniversite dışındaki örgütlerle kurdukları ilişkilerde bu temel üzerinden ilerlediklerini ve bu şekilde özellikle sivil toplumla akademik alanda iş birlikleri yapabildiklerini söylerken (G3), bir diğeryse üniversite içi örgütlü gruplarla olan ilişkilerinde bu yaklaşımın sınır belirleyici olduğunu, örneğin üniversite içi ifşalara birimin destek olmamasının, "hukuk içinde kurulmuş bir birim" olmasına atıfla açıklandığını paylaşmıştır (G2). Bir başka temsilci ise hak temelli yaklaşmayı işin profesyonelce yürütülmesinin bir şartı olarak gördüğünü ve bunun "çağdaş eğitim anlayışının" bir parçası olduğuna inandığını aktarmıştır: "Nasıl ki engelli bireyler için üniversite kampüsünde bazı düzenlemeler yapmak lazım, cinsel şiddete dayalı her türlü ayrımcılığa karşı da bazı düzenlemeler yapmak lazım dedik. Bu da bir üniversitenin sunması gereken bir hizmetti" (G4). Bu bağlamda anlatılarda haklarla kurulan bu bağlantı, yapılan işin toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin parçası olarak görülmesinin yanı sıra, aynı zamanda birimlerin gerek üniversite içinde idareyle ve üniversitenin farklı bileşenleriyle gerekse üniversite dışındaki sivil toplumla kurdukları ilişkinin çerçevesini çizmek bakımından stratejiktir de. Birimler yukarıda da bahsedildiği gibi ayakta

kalma mücadelesi verirken, hukuki bir çerçeveye dayanmak, öncelikli amaçları olan cinsel şiddete maruz kalanlara destek olmayı yapılabilir kılmaktadır.

Birimlerin destek faaliyetlerinin dışında cinsel taciz ve saldırı konusunda üniversite çapında eğitimler vermek, çalıştaylar yapmak, tanıtım programları yürütmek ve materyalleri hazırlamak gibi faaliyetleri de vardır. Bu faaliyetler esasen kurumsal kültürü dönüştürerek şiddetin ortaya çıkmasını önleme amacıyla bağlantılıdır. Dolayısıyla bu kurumsal dönüşümü mümkün kılacak araç da yine akademinin kendi sermayesidir. Bir diğer deyişle, cinsel şiddet konusunda kurumsal dönüşümün önemli bileşenlerinden biri bu alanda akademik bilgi üretmek ve bunu önce kurum içinde yaygınlaştırmaktır. Bir temsilci bunu üniversitenin sorumluluğu olarak görür: “Üniversite bir yandan yaşadığı kente bilgiyi aktırır ama bir yandan da kendi içine de akmak zorunda, kendi öğrencisini, öğretim elemanını da beslemek zorunda” (G4). Bir başka temsilci ise “çok ciddi bir farkındalık çalışması” olarak tanımladığı bu işin pratikteki karşılığını şöyle aktarır:

Öğretim üyeleri arasından ders programına bu konuyu ekleyip, başka öğretim üyelerine örnek olanlar oldu. Derste kullandığı bir dille ilgili veya öğrenciye söylediği bir şeyle ilgili şikâyet geliyor diyelim, ben bunu nasıl yaptım veya ben bunun farkında değilim diyerek ciddiye alıyor, kendi dilini, ilişkilmesini dönüştürüyor ve başka öğretim üyelerini de katıyor. (G6)

Bir başka temsilci ise kurumsal dönüşümü teoriyle pratiğin bir araya gelmesi üzerinden anlatır: CTS teoriyle pratiğin kesiştiği yerde bence bizim için, feministler için. Üniversitede kimsenin kabul etmek istemediği o akademik hiyerarşi içindeki şiddeti açığa çıkarması, tanımlaması, her şeyden önce bunu çok önemsiyorum. Bunu kabul ettirmek bile çok güç. Görmeyen gözlerle gösteriyor bir kere. İkincisi, bunun nasıl ortadan kaldırılacağına ilişkin teoriden aldığı gücü pratiğe aktarıyor. Üniversitelerden bizim beklentimiz verilen eğitime herkesin erişmesi, akademik özgürlük ortamı olması, güvenli bir ortam olması, bunlar o görünmeyen taciz ve şiddet, ayrımcılık ve iktidar ilişkileriyle görünmüyordu. Sanki yüzeyde her şey çok güzelmiş gibi ama bakıyorsunuz kadın öğrenci tacize uğradığı için kampüse gelemiyor, eğitim hayatını bitirmeyi düşünüyor ısrarlı takibe maruz kaldığı için. Veya cinsel yönelimi farklı bir öğrenci homofobik şakalara maruz kaldığı için depresyona sürükleniyor, güvende hissetmiyor kendini. Öğrencilere ve çalışanlara o güvenli alanı açtığı için ben önemsiyorum. (G3)

Üstelik bu tür kurumsal dönüşümlerin aynı zamanda daha büyük toplumsal dönüşümleri tetikleyebileceğine de inanılır. Nitekim bir temsilci bu durumu şöyle ifade eder:

...Yıllardır ağırlıklı olarak üniversitelerde yürüyen bir tartışma oldu cinsel taciz. En büyük örgütlenme, paylaşım, dönüşüm bizlerin yarattığı çalışmalarla üniversitelerde oldu kurumsal dönüşüm. Şimdi bu son ifşalarda özellikle edebiyatçılarla ilgili ifşalarda önemli bir fark vardı. İlk defa kurumlar sorumluluk aldılar ve mekanizmalar oluşturma veya bu konuya eğilme yolunda adım atmaya karar verdiler. Bu bence kritik bir dönüşüm ve bunu hep birlikte sağladık... (G6)

Bütün bunlar -hem destek faaliyetleri hem önlemeye yönelik faaliyetler- esasen sıkı örülmüş bir dayanışma ağını da görünür kılmaktadır (Uygur ve Şimga 2018a). Nitekim bazı katılımcılar CTS ağı olarak bilinen birlikteliği tam da bu tür bir dayanışmanın alanı olarak tanımlarlar:

Ağın da sekiz yıldır dayandığı o temel değer dayanışma ve dayanışmanın çok iyi bir örneğini gösteriyoruz. Kimse kişisel çıkarını veya üniversitesini düşünmeden birbirine koşulsuz destek sunuyor. Tam bir dayanışma gerçekleşiyor, çok değerli. Ben oraya gerçekten gönülden bağlıyım. (G2)

Birimler arası oluşan dayanışmanın temel bileşenlerinden birisi de hem üniversitelerin hem de bireylerin sahip oldukları farklı kaynakların ve sermayelerin paylaşımıdır. Örneğin anlatılarda sıklıkla hukuk fakültelerinin ve tıp fakültelerinin olduğu üniversitelerin diğerlerine destek olmasından bahsedilmektedir. Bu dayanışma hukukçu veya hekim olan birim çalışanlarının kültürel ve sembolik sermayelerini sadece kendi

kurumlarındaki vakalar için değil, diğer üniversitelerdeki şiddet olaylarına müdahale için de faydalanılabilir kılmasında da görünürdür. Nitekim CTS ağının önemi yine buradan anlatılmaktadır: “Birim yoksa bile şu kişi var, ona ulaşmak veya orada bir kadın örgütü varsa ona ulaşmasını sağlamak. Her zaman hukuki süreçler olması gerekmiyor çünkü. Yalnız kalmamak, muhatap bulmak, bir şekilde paylaşım, dayanışma falan da gerekebiliyor, o yüzden koordinasyon çok önemli, birilerine ulaşarak yapmaya çalışıyoruz” (G1). Bir başka temsilci yine birimlerin kendi aralarındaki “dayanışmanın güzel tarafının” bu olduğunu, kişisel temaslarla hızlı bir şekilde süreçlerin işletilebildiğini, gerekirse yönetmeliğin kısıtlı kaldığı durumlarda bile başka türlü müdahaleleri bu dayanışma sayesinde mümkün kılabildiklerini paylaşmıştır (G8).

Aynı zamanda dayanışma, yukarıdaki anlatıların ortaya koyduğu gibi giderek üniversiteler ile akademi dışındaki kurumlar -meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, çeşitli platformlar- arasında da filizlenmektedir. Bir temsilci “bu konuyu biraz daha sistematik olarak yaygınlaştırmak için” harekete geçilmesi gerektiğine işaret ederken bunu “kurumsal dönüşüme dair yıllardır biriktirdiklerimizi paylaşma sorumluluğu” olarak tanımlar (G6). Bir başka temsilci ise özellikle sivil toplumla kurulan bu dayanışmayı karşılıklı bir katkı olarak aktarır: “Biz onlara akademik katkı sunuyorduk, onlar bize pratikten katkı sunuyorlardı. Ve onların hak temelli perspektifi ve hak öznesi olarak katkıları çok önemliydi. Biz orada hak öznesini temsil eden savunuculara söz söyleyebilecekleri bir alan açmak istedik ki bu alanı tam da o dönemde kaybetmeye, üniversitelerden dışlanmaya başlamışlardı” (G3). Bu şekilde, hak temelli çalışan sivil toplum örgütlerini derslere, çalıştaylara çağırarak, onların tecrübelerinin akademiye sızmasının yolu açılmış olur.

Akademi dışı kurumlarla dayanışmanın alacağı şekli belirleyen unsurlardan birisi de örgütlenme pratiklerinde kentler arasındaki farklardır. Bir CTS’nin sivil toplum ile, meslek örgütleriyle, yerel yönetimlerle nasıl bir ilişki kurduğu biraz da o kentin fiziksel koşulları ile politik ve kültürel yapısıyla alakalıdır. Örneğin anlatılarda sıklıkla Ankara’da çok daha iyi işleyen bir dayanışma ağı olduğuna, birimlerdeki kişilerin birbirlerine hızlı bir şekilde ulaşabildiklerine ve birimlerle meslek örgütleri ve sivil toplum arasında daha aktif işbirlikleri olduğuna değinilmiştir: “İstanbul’da siz çok dağınıksınız ve sayınız da çok. Burası küçük olduğu için belki dayanışma içinde olabiliyoruz...Kendi aramızda toplantılar yapıyoruz, Ankara’da bulunan üniversitelerin merkezleri olarak” (G8). Benzer şekilde bir başka temsilci de yerel yönetimlerle kurdukları dayanışmayı, İzmir’in kendine özgü işleyişiyle açıklamaktadır. Belediyelerin akademiyle ilişkilerinin İstanbul’a kıyasla daha yoğun ve istikrarlı olduğu bu kentte, üniversitelerin yerel yönetimlerin doğal paydaşları olduğunu söyleyen temsilci, “kentin sosyal ve bilgiye dayanan yaşamında” üniversitenin önemini “askeri ve mülki erkan dediğimiz şeyin içinde üniversiteler de oturuyor” ifadesiyle aktarır.⁷

Neticede, gerek kuruluş ve işleyiş aşamalarında verilen mücadelelere dair gerekse birimlerin faaliyetlerine ve amaçlarına dair paylaşılanların hepsi esasen feminist pratiklerdir. Bunlar ilk etapta cinsel şiddete maruz kalanın hakları konusunda bilgilendirilmesini ve bu hakların kullanılması konusunda kendisine destek olunmasını içeren, başvuruçuların kişisel olarak deneyimleyebileceği müdahalelerdir ve bu müdahaleler “mesela insanların o hocadan değil başka bir hocadan ders alabilmesi, o asistanla değil başka bir asistanla bir gruba geçebilmesi” (G6) gibi başvuranın gündelik hayatını doğrudan kolaylaştırabilme gücüne dahi sahiptir. Aynı zamanda, yukarıda da aktarıldığı gibi, yapılanlar kurumsal dönüşümleri de tetikleyebilen ve hatta toplumsal yaşamın dönüştürülmesini hedefleyen feminist müdahalelerdir. Bu bağlamda, CTS temsilcilerinin anlattıkları, cinsel şiddete maruz kalanları -çoğu zaman kadınları- güçlendirmenin, kişiler özelinde hak savunuculuğu yapmanın çok ötesinde etkileri olan müdahalelerdir. “Toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle asıl mücadelenin burada olduğunu” savunan bir temsilci bunun önemini şöyle anlatır: “Bunu önlersek çok büyük bir adım atacağız! Çünkü akademik kültürü değiştiriyorsunuz, kadınlık erkeklik anlayışları değişiyor, bu çok değerli bir mücadele” (G2).

Sonuç olarak, cinsel şiddet kişilere yöneliktir ancak önlenmesine ve şiddeti yaşayana destek olmaya yönelik hamlelerin tümü aynı zamanda bir kurum, bir alanı ve hatta toplumu dönüştürmeye yönelik politik hamlelerdir. Kişisel olan politiktir. Ve tüm bu müdahaleler, tacize maruz kalanlar için olduğu kadar, mücadeleyi veren bu kadınlar için de kişisel, kişisel olduğu kadar da politiktir.

Kendimizi konumlandığımız yerden dolayı sorumluluk olarak görüyoruz...Ben kendi adıma cinsel taciz olmayan, cinsel tacizi tolere etmeyen bir kurumun oluşması için elimden gelen her şeyi yapmak istiyorum. Bu benim kimliğimin bir parçası. Benim öğrencilerim, ben öğrenciyken yaşadıklarımı yaşamasın ya da geliştirdiğim tuhaf stratejileri geliştirmesini istiyorum. Üniversite çok toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine temellenmiş bir kurum. Bu

kurumun, benim gibi senin gibi insanlarla dönüşebileceğini, bizim çabalarımızla dönüşebileceğini düşünüyorum. (G5)

Feminist Mesafeler

Görüştiğim temsilcilerin hepsi CTS'lerin kadın hareketi içindeki yerini ve önemini özellikle vurgulamıştır. Örneğin doğrudan “CTS'lerin feminist hareket için önemli mi” diye sorduğumda, bir temsilci şöyle yanıtlamıştır: “Tabii tabii! Asıl mücadele burada yani. Ben onu hep savunuyorum. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini durdurmanın en önemli yolu cinsel taciz ve saldırıyı önlemektir” (G2). Görüştiğim bir başka temsilci ise “Üniversitelerdeki kadın hareketinin bir parçasıdır elbette cinsel saldırıyla ve tacizle mücadele eden mekanizmalar. Bu bir kazanımdır. Yoktu böyle bir şey dikkate bile alınmıyordu” diyerek, CTS'lerin sadece var olarak bile bazı konuları konuşabilir hale getirmelerini, feminist bir kazanım olarak açıklar (G8). Bir başka temsilci de özellikle “feminist hareketin kesişimsellik nedeniyle diğer hareketlerle de ilişkisini düşündüğümüz zaman”, CTS birimlerinin de sadece kadınları ele almadıkları için feminist hareketle ilişkili olduğunu söyler: “... belli bir disenfranchised [haklarından mahrum bırakılmış] grup kaldığı müddetçe hiçbirimiz özgür olmayacağız diyen bir yere doğru eviriliyor bütün bu hareketler... Birimler hetero bir erkeği de LGBTİ bir bireyi de kapsıyor. Özellikle bu bağlamda feminist hareketle iç içeler. Bir de de facto zaten kişiler aynı” (G7).

Bir başka temsilci de birçok CTS'nin kurucularının kadın hareketiyle olan başına dikkat çeker: Bir yandan da on senedir, yirmi küsur üniversitede bir şekilde örgütlenmiş ve bu alanda mücadele etmeye çalışan yapılar var ve bunların birçoğu bir yerde iyi kötü bir aktivizm geçmişi olan kadınların kurduğu birimler. Evet daha akademik tandanslarla gelen, araştırma yapalım diye kurulan veya yapılması gereken doğru şey olduğu için kurulan veya yönetimin isteğiyle kurulan da var. Ama iyi kötü bir yerlerde böyle bir aktivist kafası, tecrübesi, daha önceden bu konulara kafa yormuş olmak var, başlangıçta zaten ilk kuran insanlara baktığın zaman böyle bir durum var. (G1)

Kişilerin ortak olması feminist hareket ile CTS'ler arasındaki ilişkiye dair sıklıkla dile getirilen bir tespittir. Bu ortaklık, birimlerde çalışan herkesin kendisini feminist diye tanımladığı anlamını taşımaya da yine anlatılarda yapılan işin, verilen mücadelenin feminizm olduğunun altı çizilir.

Kendisini kadın hareketiyle ilişkilendirmese de kendisi başlı başına o hareketi yapıyor, onun farkında değil! Ben mesela A'nın nerelere gittiğini, ne kapılar aşındırdığını, birimi kurmak için neler yaptığını biliyorum. Ama kendisine sorsanız kendisini feminist olarak da nitelmez, kadın hareketiyle ilişkisini de kurmaz. Ama gerçekten yaptığı mücadele tam bir kadın mücadelesi ve çok değerli...Yine B de öyle. Yani bunlar gerçekten işi sahiplenen ve çok ciddi mücadele eden kadınlar, idari anlamda da kurumsal anlamda da ama kendilerini kadın hareketiyle ilişkilendirmiyorlar. (G2)

Hal böyle iken, CTS'lerin mücadelelerini, faaliyetlerini, amaçlarını şekillendiren feminist akıl ve yöntem, bu birimlerin üniversite içindeki ve dışındaki feminist örgütlenmelerle ilişkilenmelerinde henüz yeterince belirleyici olamamaktadır. Bir diğer deyişle, görüştiğim kadınların hepsi CTS'leri feminist hareketin bir parçası olarak görürler ve bu alanı kolektif mücadelenin içinde tanımlarlar. Ancak birimlerin Türkiye kadın hareketinin içindeki yerine ilişkin bir farkındalığın henüz yeterince gelişmediğine ilişkin görüşler de sıklıkla paylaşılmıştır. Örneğin bir temsilci yukarıda bahsedilen ortaklığa atıfla sokak hareketleri ve sivil toplum ile CTS'ler arasında “doğal köprü” işlevini yerine getiren çok insan olduğunu ancak yine de “kadın hareketi içerisinde bu konuda özel bir farkındalık ve bunun üzerine çok düşünülmüştük olduğunu” kendisinin görmediğini ifade etmiştir (G6). Tam da bu gözlemden yola çıkarak temsilcilere birimlerinin üniversite içindeki kadın örgütleriyle -kulüpler, platformlar, ağlar- ilişkileri ile kurum dışındaki feminist sivil toplumla olan temasları sorulmuştur. Bu anlatılarda CTS'lerin özellikle feminist aktivizm yapan gruplar ve örgütler tarafından nasıl görüldüklerine ilişkin değerlendirmelerin izi sürülmüştür.

i. Üniversite içi ilişkiler

Kampüslerinin uzak olmasından dolayı öğrencilerin mekânsal paylaşımlarının sınırlı olduğunu belirten iki temsilci dışında, diğer görüşülenler birimlerinin üniversitedeki kadın gruplarıyla, toplumsal cinsiyet kulüpleriyle veya benzeri örgütlenmelerle olan ilişkilerini çoğunlukla olumlu bir yerden aktarmışlardır. Hatta bazı birimlerin tecrübelerinde bu ilişki o kadar öne çıkmaktadır ki, öğrencilerin birime desteği ve birimin faaliyetlerini sahiplenmesi kurucu bir unsur sayılır. Örneğin bir temsilci kendi süreçlerinde öğrenci gruplarının çok önemli bir yeri olduğunu, bütün öğrenci oluşumlarını en başından beri sürece dahil ettiklerini, onların ihtiyaçları doğrultusunda seminerler yaptıklarını aktarmıştır (G5). Bir başka temsilci ise yine kuruldukları günden beri birimin öğrenci ayağını hep aktif tutmaya çalıştıklarını belirtmiş, öğrencilerin yapıyı sahiplenmesinin elzem olduğunu ve bunun için tüm kulüplere, öğrenci gruplarına ulaşmak gerektiğini söylemiştir (G3). Birime destek veren gönüllü öğrenci ağının pandemiyle başlayan çevrimiçi dönemde “on katına çıktığını” söyleyen bir başka temsilciyse öğrencilerin özellikle bu dönemde birimi çok sahiplendiklerini ifade etmiştir (G2).

Öte yandan, kampüs içindeki örgütlü öğrencilerle olan ilişkinin inişli çıkışlı olduğu da ayrıca dikkati çekmektedir. Bu duruma ilişkin değerlendirmeler çoğu zaman öğrenciler nezdinde “beklentiyi karşılamamak” çerçevesinde aktarılır ve bunun da iki ayağı söz konusudur: *birime başvurulduğunda bir şey yapılmadığına inanmak ve birimin öğrenci aktivizmine destek olmadığını düşünmek*. Birime başvuran öğrencilerin bir kısmı sonuç alamadıklarını düşündükleri için hayal kırıklığı yaşarlar. Üstelik bu durum bazen birimin kendisinden de kaynaklanmaz. Örneğin bir temsilci birim açısından çok net olan, “adını koydukları” bir dosyanın gittiği bir başka birimde aynı şekilde değerlendirilmediği durumda öğrencide birimle iletişimini zedeleyen bir hayal kırıklığı oluştuğundan bahseder: “Orada çünkü öğrenci çok doğal olarak hayal kırıklığını yönetmeliğe, üniversitenin kurumsallaşmış yapısına yöneltmiyor. Birime yöneliyor. Ve orada hani işe yaramaz birim oluyor, hani var ama yok” (G5). Öte yandan zaman zaman bu hayal kırıklığı birimin tam olarak ne iş yaptığını, neyi ne kadar yapabileceğini, rolünün ne olduğunu bilmemekten de kaynaklanabilmektedir: “Zaten şeyi karıştırdıkları için yani ben birime gittim hiçbir şey olmadı argümanı ara ara çıkıyor, karar ceza veren yer zannediyorlar” (G1). Bu gerçek dışı beklentilerin yarattığı olumsuzluk esasen ikinci grup anlatılarında da merkezindedir. Üniversitedeki özellikle örgütlü, aktivist öğrenci grupları, eylemlerine birimin açık bir şekilde destek vermesini bekleyebilmekte, ancak özellikle birimin idari konumundan ötürü bu taleplere karşılık verememesinden ötürü birimle kurdukları ilişki zedelenebilmektedir. Anlatılarda bu tür beklentiler genellikle bir kampanyaya destek vermek, bir metni imzalamak veya en sık olarak da ifşa süreçlerine katılmak gibi aktivist müdahaleler üzerinden aktarılır.

Bu tür bir ifşanın içinde yer almayacağımızı her zaman öğrencilere söylüyorum. Biz çünkü hukuk içinde mücadele etmek için kurulmuş bir birimiz. Bu şekilde bir şey yapacaksınız bize gelmeyin, tercihinizi kendiniz yapın ya CTS’ye gelin ya ifşaya gidin diyorum. (G2)

Öğrencilerle yaşanabilen bu gerilimleri çözmek için de yine feminist yönetime başvurulmaktadır. Bir temsilci ideal çözümün “bunların konuşulduğu alanları çoğaltmak” olacağını zira hem “kurumsal dönüşümün öncüsü” olabilecek mekanizma olarak CTS’lere hem de “o sınırların dışına çıkacak kamusal alanda tartışmalara” ihtiyaç olduğunu söyler. Bu şekilde CTS’den ifşaya katılması beklenmez ancak gençlerin arasındaki aktivist enerji de susturulmamış olur (G6). Bir başka temsilci ise bu süreçlerde birimlerin temsilcilerinin mümkün olduğunca öğrencilere hiyerarşik olmayan bir yerden yaklaşıp, bir yandan onların beklentilerini anlamaya çalışırken bir yandan da öğrencileri birimlerin sınırları ve kaynakları hakkında bilgilendirmelerinin önemine değinir:

Konuşarak, anlatarak. Aynen burada seninle konuştuğumuz gibi. Evet çok haklısın diye bunu söyleyerek, yani sahip olmadığım bir güç varmış gibi davranmıyorum bir kere. Bunun hiç olmamasıyla bunu kıyaslıyorum. Ne yazık ki böyle şu anda Türkiye’deki durum. Yani hiç olmadığı dönemde yaşananlarla var olmasının küçük kazanımları. (G5)

Öte yandan, aynı temsilci öğrencilerin birime gittiklerinde beklentileri karşılandığı zamanlarda -hayal kırıklığı yaşanmadığında- bu durumun birimin işleyişine olumlu katkıları olduğuna da ayrıca dikkat çekmiş ve hatta iyi işleyen bir CTS’nin ifşaya gerek duyulmamasını sağlayabileceğini ayrıca belirtmiştir:

Bir de bizim bir vakamız -öğrencilerin bir öğretim üyesine dair şikayetçi oldukları bir vaka-bence dönüm noktamız çünkü gizlilik açısından çok iyi yürüttük. Süreç herkesi mutlu eden şekilde sonuçlandı. O bence ifşa olmadığında daha iyi oluyor mesajını verdi öğrenciye. Çünkü çok sayıda öğrencinin şikayetçi olduğu bir vakaydı ve bunlar aktif öğrencilerdi, o yüzden çevrelerine de yayıldı. Ya bir dakika ifşa olmayınca daha iyi sonuç almıyor mesajının verilmesinde o vakanın özellikle işe yaradığını düşünüyorum. (G5)

ii. Üniversite dışı ilişkiler

Üniversite dışındaki örgütlü kadın hareketi ile CTS'ler arasındaki ilişkiye dair sorular ise görüştüğüm kadınları özellikle düşündürülen sorular oldu. Esasen bunlar, benim de bu çalışmaya başlamama sebep olan sorulardı ve görüşmeler boyunca kendimi bu ilişki üzerine tekrar tekrar düşünürken buldum. Anlatılarda doğal köprülerden, dirsek temasından, karşılıklı desteklerden bahsedilse de üniversite dışındaki örgütlü kadın hareketi ile CTS'ler arasındaki bağın olması gerektiği kadar görünür ve sağlam olmadığı da yine ortak yorumlardır.

Dokuz yıl olmuş başlayalı. Bu anlamda kadın örgütleriyle doğrudan yakın temasta bulunmak bakımından eksikliğimiz var, onu kabul etmemiz lazım. Birçoğunun bizim çalışmalarımızdan haberleri yok... Üniversite içinde verdiğimiz mücadelelerden de hiçbir haberleri yok, sanki üniversitede hiçbir şey yapılmıyormuş imajına sahipler. (G2)

Kopukluğun nedenleri bazı temsilciler tarafından akademi ile aktivizm arasındaki mesafe üzerinden açıklanır. Bu mesafe hem akademinin öğretisi olarak kendi içine kapanıklığına hem de eylemsel olarak sokaktan uzaklığına atıfla anlatılır. Örneğin bir temsilci bu farkın her daim olduğunu kendi öğrencilik döneminde toplumsal cinsiyet derslerinde asla aktivistlerin metinlerinin okutulmaması üzerinden anlatır ve bugün de esasen bu farkın devam ettiğini, örneğin bir CTS'nin 25 Kasım'da eyleme gittiğini veya İstanbul Sözleşmesi için yapılacak bir eyleme katıldığını hayal etmenin güç olduğunu ekler (G1). Bu durumu bir başka temsilciye özellikle içinde bulunduğumuz dönemin koşulları bağlamında yorumlar ve akademinin üzerindeki siyasi baskılardan dolayı özellikle "içine kapandığını", bu dönemde "kendine döndüğünü" ve "sahip olduklarını korumaya çalıştığını", bunun sokak ile ilişkisini iyice kısıtladığını söyler (G5). Esasen bu koşullar, daha önceden belirtildiği gibi CTS'lerin yapabileceklerinin sınırlarını belirler. Bu bağlamda, CTS'lerin akademi içinde kurulmuş idari birimler olarak sivil toplum aktivizmi yapamayacakları tüm katılımcıların ortak görüşüdür.

CTS olarak o kadar çok kurumsal mücadele ediyoruz ki sivil toplumla işbirliği yapmak anlamında dışarıya çıkamadık çünkü üniversite içinde tutunmamız büyük problem. Dışarıya çıktığımız zaman zaten hava olumsuz dönmüyor, daha çok sindirmeye çalışıyorlar, daha çok baskı altına almaya çalışıyorlar. Yani çalışmalarımızı ortadan kaldırmaya yönelik bir baskı aracına dönüşebiliyor. (G2)

Öte yandan, bu mesafenin kurucusu salt akademi olarak da görülmez; sivil toplum da akademiye kendinden uzak görmeye alışmıştır. Bir temsilci bu durumun karşılıklı olduğunu, kendisini hiç sokaktan uzak hissetmese de sokaktakinin kendisini öyle gördüğünü, bunun da "iten bir şey olduğunu" aktarır:

Ben benim yaptığımın, senin yaptığın çalışmaların sokağa etkisi olduğunu düşünüyorum. O yüzden bu çalışmaları tercih ediyorum ama sokaktaki aktivistler feminist akademidekiler bunu yapıyor veya yapmıyor dediğinde uzaklık büyüyor. İki taraf da birbirini farklı görüyor, birlikte ne yapabilirizden ziyade biz buradayız onlar orada ayrımı çok net galiba. (G5)

CTS ağının bir kimliğinin olmaması da yine birimlerin sokağa, sivil topluma yaklaşmasına engel olarak görülmektedir. Bir temsilci ağı "birimleri olan yerlerin doğal olarak dayanışmaya geçtiği" bir alan olarak tanımlar ve böyle bir alanın ortak bir söylem veya eylem üretebilmesini pek mümkün görmez: "Yani buradan bir kimlik çıkıyor mu çok emin değilim. CTS ağı olarak şunu yapalım demek belli bir kimlik ister, onun da epey bir ağırlığı vardır ama biz kimliği olabilecek bir grup muyuz?" (G7). CTS ağının "âtlı" olduğuna ilişkin görüşler

yine birlikte bir şey üretememek üzerinden kurulur: “Biraz daha aktif olsa, mesela iki günlük panel yapalım, üniversitelerdeki durumu konuşalım dense bir sürü insan gelir. Bu tip şeylerin üretildiği bir yer olsa, feminist aktivistleri de çağırmak, tartışmayı açmak durumunda kalırsın ama hareket etmediğin zaman kapalı halde devam ediyor” (G1).

Nitekim birimlerin CTS ağı üzerinden ortak bir söylem ürettiklerini veya ortak eylemler geliştirdiklerini söylemek gerçekten pek mümkün değildir. Ağın Haziran 2020’de açılan sosyal medya hesaplarında zaman zaman paylaşımlar yapılmakla birlikte bunların ağırlıklı olarak bilgilendirici metinlerle birimlerin faaliyetlerine ilişkin duyurular ve haberlerden ibaret oldukları görülebilir.⁸ Öte yandan *cts.iletisimagi* isimli Instagram hesabının Nisan 2021 ortası itibarıyla 498 takipçisi olduğu göz önünde bulundurulursa, kamuoyu oluşturma etkisinin henüz pek kuvvetli olamayacağını da düşünmek gerekir.⁹ Bu 498 takipçinin profilleri incelendiğinde ise takipçiler arasında kişisel hesapların veya üniversitelerin CTS birimlerinin veya toplumsal cinsiyet alanında faaliyet gösteren merkezlerin hesaplarının ağırlıkta olduğu, Türkiye kadın hareketi içinde etkili rol oynayan feminist örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının, platformların, dayanışma ağlarının ise CTS ağının sosyal medya hesabını takip etmedikleri görülmektedir. Hatta, *Kadın Koalisyonu*, *CEİD*, *Çatlak Zemin*, *Mor Salkım Derneği*, *Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği* ve *Aramızda Derneği* ile birkaç bölgesel kadın dayanışma ağı dışında, *cts.iletisimagi* hesabını takip eden feminist örgütlenme yok denilebilir. Bu durum üniversite dışındaki feminist örgütlenmeler için geçerli olduğu kadar, üniversitelerdeki kadın dayanışmasını temsil eden *Mor Kampüs*, *Üniversiteli Kadın Kolektifi* veya *Kampüs Cadıları* gibi feminist topluluklar için de geçerlidir. Son dönemde özellikle yaygınlaşan *#susmabitsin* gibi dijital hareketlerin yine CTS hesaplarını takip etmedikleri görülmektedir.

Sonuç

Son olarak, mevcut çalışmanın sınırlılıklarını da paylaşmak yerinde olacaktır. Yazıda da belirtildiği gibi ağın içindeki bütün CTS birimleri faaliyetleri anlamında eşit derecede aktif olmadıkları gibi çalışmalarını sırasında hepsinin görünür şekilde feminist bir perspektif veya yöntem benimsediklerini ileri sürmek mümkün değildir. Birimlerde gönüllü çalışanların feminizme, Türkiye’deki kadın mücadelesiyle temasları farklı şekillerde olabildiği gibi içlerinde yaptıkları işi feminizme hiç ilişkilendirmeyenler dahi olabilir. Benim gördüğüm kadınlarımıza hepsi Türkiye’de kadın hareketi içinde aktif şekilde yer alan, feminist akademik çalışmalar yapan ve kendilerini feminist olarak tanımlayan kadınlardır. Gördüğüm kişilerin bu özelliklerini onların üniversite içi ve dışındaki feminist örgütlenmelere dair paylaşacaklarını belirleyebilecek unsurlar olarak gördüğüm için çalışma kapsamında sadece bu politik duruşu taşıdığını bildiğim kadınlarla görüştim. Öte yandan, farklı motivasyonlarla CTS birimlerinde yer alan kişilerle yapılacak bir çalışmada daha farklı sonuçlara ulaşılması mümkündür. Kanımca çalışmanın bir başka önemli sınırlılığı da üniversitelerdeki örgütlü kadın öğrencilerin ve üniversite dışında toplumsal cinsiyet temelinde çalışan sivil toplum kuruluşlarının ve hatta dijital mecralarda örgütlenen oluşumların CTS’lere ilişkin görüşlerinin incelenmemiş olmasıdır. Hatta bu tür bir sorgulamanın mevcut araştırmayı tamamlayıcı nitelikte olduğunu düşündüğüm için, mutlaka başka bir araştırmanın konusu olması gerektiğine inanmaktayım.¹⁰

Bu çalışmaya, CTS’lerin mücadelelerini temsilcilerinin gözünden, dilinden aktararak, bu birimlerin özellikle kadına yönelik şiddetle mücadele bağlamında feminist hareketteki yeri üzerine birlikte düşünmeye davet eder. Birimlerin kuruluşlarına, işleyişlerine, çalışmalarına dair paylaşılan anlatılarda, üniversitelerin kendi bürokratik kültürleri içerisinde karşılaşılan güçlüklerle, yönetim zihniyetinden kaynaklı olarak değişebilen destek biçimlerine, üniversitelerin buldukları kentin örgütlenme pratiklerine, birim temsilcilerinin kendi kişisel sermayelerine ve bunları nasıl kullanabildiklerine ilişkin farklılıklar göze çarpmaktadır. Tam da bu farklılıklar nedeniyle CTS birimlerinin Türkiye’deki örgütlü feminist mücadeleyle ilişkilenme biçimleri de değişebilmektedir. Öte yandan, anlatılar birimlerin hem kuruluşunun hem işleyişinin sürekli mücadeleyi gerekli kıldığını, mücadelenin hem kişisel hem kolektif bir boyutu olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim birimler arası farklılıklar kişisel sermayelerin ortaklaştırılarak kolektif bir mücadelenin hizmetine sunulmasıyla aşılabilmektedir. Esasen anlatılanlar, kurulan ve büyütülen bir dayanışma alanının hikayesidir.

Üstelik CTS’lerin ürettiği kolektif bilgi ve deneyim üzerinden kurulan bu dayanışma, bugün cinsel şiddetle mücadeleyi üniversite dışındaki kurumlarla birlikte yürütmenin de yolunu açmaktadır. 1980’lerden itibaren hem akademiye hem sivil toplumda kurumsallaşmaya başlayan feminist mücadele, 2000’li yıllara kadar bu iki alan arasındaki iş birliği üzerine gelişir. Akademiye kadın çalışmalarındaki, araştırma merkezlerindeki

hocalar kadın hakları aktivizminden gelen kadınlardır ve bu kadınlar da yine akademideki bilgi ve tecrübeyle örgütlü kadın hareketine katkıda bulunmuşlardır. 2000’li yıllardan sonra ise AB süreciyle beraber yükselen projeciliğin etkisiyle feminist akademinin sokaktan koptuğu eleştirileri yapılmıştır (Polatdemir 2017b). Bugünse CTS’lerin biriktirdiği kurumsal bilginin ve deneyimin kurum dışına aktarılması aslında akademiyle sivil toplum arasındaki bağı yeniden güçlendirilmesi için bir fırsat olarak görülebilir. Üstelik şimdi bu bağı daha kuvvetli olmasını sağlayabilecek bir unsur da siyasi müdahaleler ile akademi dışına itilen feministlerin sivil toplumdaki varlığıdır (G5). Tıpkı kadın araştırma merkezlerinde veya feminist hareketin diğer kurumsallaşma biçimlerinde olduğu gibi CTS’ler de aktivist kadınların kurduğu ve yine bu kadınların gönüllü olarak sahiplendikleri mücadele alanlarıdır. Üniversitelerden koparılan feministlerle bugün sivil toplumla akademi arasındaki “doğal köprüler” yeniden kuvvetlenmektedir. Siyasi koşullar müdahaleyi öngörülemez biçimde sürekli hale getirdikçe, feminist mücadele yöntemleri ve dayanışma biçimleri de çeşitlenmeye ve güçlenmeye devam etmektedir.

¹Kurumsallaşma tecrübelerine dair yakın tarihli önemli bir çalışma için bkz. *Türkiye'deki Kadın Hareketlerinin Farklı Şehirlerde Karşılaştırılması Araştırma Sonuçları* (2017).

²"Kadın hareketi"nin hangi grupları içerdiğine ilişkin bir tartışma için bkz. (Polatdemir 2017a)

³Bu konuda detaylı bir inceleme için bkz. (Binder ve Karakaşoğlu 2017).

⁴Benzer bir durum Yıldız Ecevit'in anlatımıyla kadın araştırma merkezleri için de söz konusudur (Kökalan 2002, 114).

⁵CTS birimlerinin hikayeleri için bkz. (Uygur ve Şimge 2018b).

⁶Birimler çoğunlukla başvuru sahiplerinin ihtiyaçları üzerinden destek faaliyetlerini düzenlerler ancak onarıcı adalet bağlamında mağdur-fail arasında "sağlıklı bir iletişim" kurulmasını sağlamaya yönelik yaklaşımlar da olabilmektedir (Şenol-Cantek 2018, 14).

⁷İzmir'in küçük bir şehir olmasından kaynaklı olarak burada görüşüleni belirtmemeyi seçtim.

⁸İstanbul Sözleşmesine ilişkin Ağustos 2020'de yayımlanan ortak metin ile Şubat 2021'de Boğaziçi Üniversitesindeki LGBTİ kulübünün kapatılmasına ve Nisan 2021'de Boğaziçi CİTÖK'ün ofis çalışanının ücretsiz izne çıkarılmasına karşı hazırlanan ortak açıklamalar şimdiye kadarki genel paylaşımların yeni istisnaları olarak görülebilir.

⁹Twitterda da durum pek farklı değildir. Haziran 2020'de açılan @cts_iletisimagi hesabının Nisan 2021 ortası itibarıyla 286 takipçisi vardır.

¹⁰Bu nedenle çalışma esasen Türkiye'de feminist mücadelenin söylemlerinde ve yöntemlerindeki artan çeşitliliği, bu çeşitliliğin kadın hareketine etkilerini ve farklılaşan mücadele araçlarının ve yöntemlerinin de nesiller arası nasıl etkiletiğini anlamayı hedefleyen daha geniş çaplı bir araştırmanın başlangıcı olarak da düşünülebilir. Bu konuda son dönemde yapılan önemli bir çalışma için bkz. (Polatdemir 2017b)

Kaynakça

Ahmed, Sara. *Feminist Bir Yaşam Sürmek*, çeviren. Sümer Aydaş (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017).

Alptekin, Duygu. "Sokaktan Akademiye: Kadın Hareketinin Kurumsallaşma Süreci" Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, no. 26 (2011): 33-43.

Birkalan-Gedik, Hande A. "Women Studies Programs in Muslim Countries: Caucasus and Turkey," *Encyclopedia of Women and Islamic Cultures* ed. Suad Joseph (Leiden: E. J. Brill, 2005), 783-785.

Birkalan- Gedik, Hande A. "Türkiye'de Feminizmi ve Antropolojiyi Yeniden Düşünmek: Feminist Antropoloji Üzerine Eleştirel Bir Deneme" *Cogito*, no. 58 (2009): 285-338.

Binder, Charlotte ve Yasemin Karakaşoğlu. "(Feminist) Kadın Hareket(ler)i: Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Uzmanları için Tanım Önerileri," *Türkiye'deki Kadın Hareketlerinin Farklı Şehirlerde Karşılaştırılması Araştırma Projesi Raporu* (2017). https://www.blickwechsel-tuerkei.de/download/Forschungsergebnisse/Frauenbewegungen/tuerkisch/III.1.B.BinderKarakasoglu_TR.pdf.

Bora, Aksu ve Asena Günel (ed.). *90'larda Türkiye'de Feminizm* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002).

Çaha, Ömer. *Sivil Kadın: Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum* (Ankara: Savaş Yayınları, 1996).

Dayan, Cansu. "Konumlandırılmış Akademik Marjinalizasyondan Konumlandırılmış Biraradalığa: Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları" *Fe Dergi 11*, no. 2 (2019), 51-64.

Ecevit, Yıldız. "Türkiye'de Kadın Çalışmaları: Durum, Sorunlar ve Gelecek," *Akademik Yaşamda Kadın: Türk ve Alman Üniversitelerinde Kadın Kariyerlerinin Karşılaştırılması* ed. Hasan Coşkun (Ankara: Alman Kültür Merkezi, 1996), 319-336.

Ecevit, Yıldız. "Akademik Bir Alan Olarak Kadın Çalışmaları: Karşılaştırmalı, Feminist, Eleştirel Bir Bakış," *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme Cilt I* ed. Füsün Döşkaya (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2010), 49-52.

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi. *Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırı Politikalarının Analizi: Türkiye'deki Üniversiteler için Araç Seti*. Rapor. (2017). <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/1.pdf>.

Kökalan, Füsün. "1980 Sonrası Türkiye'de Kadın Çalışmaları" (Yayımlanmamış YL Tezi, T.C. Muğla Üniversitesi, 2002).

Özkazanç, Alev. "Üniversitede Cinsel Tacize Karşı Önlemler: Mevcut Yaklaşımlara Eleştirel Bir Bakış" *Feminist Politika 3*, (2009), 10-12.

- Özman, Aylin ve İnci Özkan-Kerestecioğlu. "The Historico-Political Parameters of Academic Feminism in Turkey," *Universities in the Neoliberal Era* eds. Hakan Ergül ve Simten Coşar (Palgrave Macmillan, 2017), 181-216.
- Polatdemir, Aslı. "Araştırma Sahalarından Türkiye'deki Kadın Hareketlerine Örnekler," *Türkiye'deki Kadın Hareketlerinin Farklı Şehirlerde Karşılaştırılması* Araştırma Projesi Raporu (2017a). https://www.blickwechsel-tuerkei.de/download/Forschungsergebnisse/Frauenbewegungen/tuerkisch/III.2.A.Polatdemir_TR.pdf
- Polatdemir, Aslı. "Türkiye'deki Kadın Hareketlerini Ayırıştırıcı ve Birleştiren Perspektifler," *Türkiye'deki Kadın Hareketlerinin Farklı Şehirlerde Karşılaştırılması* Araştırma Projesi Raporu (2017b). https://www.blickwechsel-tuerkei.de/download/Forschungsergebnisse/Frauenbewegungen/tuerkisch/III.3.A.Polatdemir_TR.pdf.
- Sancar, Serpil. "Üniversitede Feminizm? Bağlam, Gündem ve Olanaklar" *Toplum ve Bilim*, no. 97 (2003), 164-82.
- Savaş, Gökhan, Senem Ertan ve Fatma Yol. "Türkiye'deki Üniversitelerin Kadın Araştırmaları Merkezleri Profili Araştırması" *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 17, no. 68 (2018), 1527-1547.
- Şenol-Cantek, Funda. "6 Yıllık Bir Dayanışma Deneyimi: Ankara Üniversitesi Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Destek Birimi'nin Faaliyetleri," *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları* ed. Gülriz Uygur ve Hülya Şimğa (KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi, 2018), 11-16.
- Türkiye'deki Kadın Hareketlerinin Farklı Şehirlerde Karşılaştırılması Araştırma Sonuçları* (2017). https://www.blickwechsel-tuerkei.de/tr/Proje/2014-2016/Proje_Kadin_Hareketleri/Arastirma_Sonuclari_Kadin_Hareketleri1.php.
- Uygur, Gülriz ve Hülya Şimğa. "Giriş," *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları* ed. Gülriz Uygur ve Hülya Şimğa (KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi, 2018a), 1-9.
- Uygur, Gülriz ve Hülya Şimğa (ed.). *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları* (KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi, 2018b).